

ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Шакура Ю.О., Євтушок І.О.

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Стаття присвячена дослідженню практичного використання технології проектного навчання під час лінгвістичної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Описані основні фази проектної діяльності та переваги використання технології проектів у лінгвопідготовці майбутніх учителів.

Ключові слова: технологія проектного навчання, проектна компетентність, проект, лінгвістична підготовка, нестандартні технології.

Постановка проблеми. У ХХІ столітті в умовах модернізації освіти підготовка вчителя нового типу постає найважливішим чинником успішного входження України в європейський і світовий освітні простори. Синергетичний погляд на систему навчання у вищій школі зумовлює оновлення її змісту, пошуки нових форм і методів підготовки майбутніх фахівців [7].

У підготовці вчителя початкових класів лінгвістичний цикл займає особливе місце. Українська мова, є не тільки важливим навчальним предметом, а й мовою навчання, визначає успіх із усіх навчальних дисциплін, служить основою пізнання, навчання і розвитку майбутніх спеціалістів. Тому використання у навчальному та виховному процесах підготовки майбутніх учителів початкової школи проектних технологій, активізація педагогічного пошуку, підвищення мовної майстерності, запровадження інновацій є необхідним та актуальним у підготовці фахівця сучасної початкової школи та в освіті загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних педагогів із вивчення проблем ефективності застосування проектних технологій під час лінгвістичної

підготовки майбутніх учителів початкової школи: В. Гузеєв, М. Кларин, І. Чечель, Л. Щерба Є. Полат, О. Пехота, А. Кіптенко, О. Любарська, С. Сіптарова, І. Кобиляцький, С. Гончаренко, І. Зязюн, Л. Паламар, Н. Голуб, О. Любашенко, А. Уварова, А. Богуш, А. Хуторський та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Одним із пріоритетних напрямів у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів початкової школи ми вважаємо вдосконалення процесу їх підготовки до професійної діяльності. Саме в педагогічному університеті, у процесі навчання закладаються основи майбутньої педагогічної техніки, технологічної грамотності та педагогічної майстерності. Відповідно до цього постає завдання підготувати таких майбутніх учителів початкової школи, які будуть здатними використовувати метод проектів у своїй діяльності та будуть мати високий рівень лінгвістичної підготовки та загальної підготовки в цілому.

Мета дослідження полягає у визначенні ефективності використання технології проектного навчання у процесі лінгвопідготовки майбутніх учителів початкової школи.

Застосування проектних технологій пришвидшує та урізноманітнює лінгвістичний навчальний

процес, створює можливості для розширення освітніх меж, сприяє індивідуалізації навчання і має значний мотиваційний потенціал.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку вищої освіти в Україні, значну увагу приділяють новим методам, технологіям навчання, задля ефективної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Це дає можливість студентам педагогічного вишу, по-перше, вивчити навчальний матеріал, по-друге, навчитися застосовувати нестандартні технології, методи, засоби для ефективного навчання школярів, по-третє, вчити нестандартно мислити. Однією з актуальних технологій навчання студентів є технологія проектного навчання.

Проектне навчання – це творче засвоєння учнями знань у процесі самостійної пошукової діяльності, тобто проектування. Вона вимагає від студентів застосування нових знань, спираючись на засвоєний раніше матеріал; виробляє вміння діяти і приймати рішення самостійно чи в складі команди та розв'язувати конфлікти; шукати, компонувати і застосовувати інформацію з різноманітних джерел, використовуючи інформаційно-комп'ютерні технології для виконання конкретних завдань; розвиває критичне мислення і прагнення до творчості та саморозвитку; формує бажання і здатність самостійно вчитися [9].

Основа підготовки майбутніх учителів початкової школи відбувається під час вивчення предметів лінгвістичного циклу. Головне завдання викладача полягає в тому, щоб спонукати до самостійного здобуття знань. Використання технології проектного навчання допоможе викладачу зацікавити студентів у вивченні лінгвістичних дисциплін не тільки під час аудиторних занять, а й у вільний від них час.

Сьогодні технологія проектного навчання (метод проектів) як педагогічна технологія, оновлюючи шляхи професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, зарекомендувала себе як плідне та продуктивне підґрунтя для формування, розвитку та вдосконалення соціокультурної компетенції за умови правильного використання системи мовних та мовленнєвих форм, здійснення вибору комунікативної поведінки відповідно до ситуації.

Проектна педагогічна діяльність у системі лінгвістичної підготовки майбутнього вчителя дає змогу формувати й розвивати проектну компетентність. Важливість цієї компетентності в особистісно-професійному зростанні майбутнього вчителя зумовлена актуальністю проектно-технологічного типу організаційної культури педагогічної діяльності [3].

Матяш Н., Володіна Ю. глумачать проектну компетентність як інтегративну характеристику суб'єкта діяльності, що виражається в здатності й готовності людини до самостійної теоретичної і практичної діяльності з розроблення й реалізації проектів у різних сферах соціальної практики на основі принципів природо- і культуровідповідності. Ці вчені виділяють у структурі проектно-компетентності в лінгвопідготовці кілька компонентів: мотиваційно-регулятивний, когнітивний, операційно-практичний і рефлексійний.

Спираючись на проектну компетентність майбутнього педагога розуміємо як складне інтегра-

тивне утворення особистісно-професійних якостей, що становить його готовність до природо- і культуровідповідної теоретико-практичної діяльності з розроблення й реалізації різноспрямованих за змістом проектів у сфері освітньої практики.

Проектна компетентність майбутнього вчителя формується в проектній педагогічній діяльності. Основу проектно-компетентності сучасного лінгвопідготовленого вчителя становлять такі групи вмінь: організаційно-діяльнісні, когнітивні, комунікативні, науково-дослідні, креативні, інформаційно-комунікаційні, рефлексійні, лінгвістичні, психолінгвістичні, соціолінгвістичні, лінгвометодичні, соціокультурні, психолого-педагогічні.

Сукупність відповідних умінь відображає рівень професійної підготовки майбутнього вчителя до проектно-педагогічної діяльності в системі мовної освіти. Комплекс набутих професійно-методичних умінь, необхідних для ефективного розроблення й реалізації проектів у сфері шкільного навчання української мови, є основним показником продуктивної організації викладачем проектно-діяльності студентів.

Наявність і застосування майбутнім учителем специфічних умінь технології проектно-діяльності, зокрема таких умінь: *проблематизації* (самовизначення в проблемному колі проекту – умінь розглядати проблемну педагогічну ситуацію, виділяти її основні аспекти, формулювати головну мету та проектне завдання, пов'язане з розв'язанням цієї головної проблеми), *умінь проектування* (цілевизначення, планування, моделювання, конструювання освітніх систем), *умінь теоретико-практичної свідомої діяльності щодо реалізації проекту* (уміння гнучко змінювати напрям і перебудовувати зміст проектно-педагогічної діяльності, користуватися різними способами професійно-педагогічної діяльності), *умінь доцільного вибору й застосування комп'ютерних та інших технологій* у проектній технології під час лінгвопідготовки, *умінь рефлексійної діяльності* (самоаналізу поєднання суспільного досвіду з власним задумом, планом дій, самоаналізу, роздуму щодо проектування свого інтелектуально-духовного потенціалу в освітнє середовище), як базових складників проектно-компетентності свідчить про проектно-технологічний тип лінгвістичної підготовки майбутнього вчителя, який характеризується застосуванням інтегрованих знань і вмінь із різних галузей та комплексного особистісно-соціального досвіду [2].

Розробляючи проект, студент удосконалює свої знання, здобуті під час аудиторних занять з викладачем, розширює свій кругозір. Майбутній вчитель початкової школи вчиться застосовувати свої знання у практичній діяльності.

До формування проектних умінь і, особливо, до постановки задачі необхідно підходити диференційовано, враховуючи рівень володіння мовою студентом і рівень складності обраної теми. Ефективність використання проектного методу навчання мови висока за всіма видами діяльності: удосконалюються вміння усного і писемного мовлення, розширюється кругозір студентів, розвиваються їхні комунікативні навички і прагнення самостійно здобувати та використовувати нові знання, звичайно ж, закріплюються і розширюються професійні знання.

Застосовуючи метод проектів на предметах лінгвістичного циклу вперше, студентам необхідно показати кращі студентські проекти-презентації, стіннівки, або навіть власні проекти з теми.

Робота над проектом може вестися як індивідуально, так і в групах. При роботі в групах викладачеві слід допомогти учасникам проекту розподілити ролі і пояснити, що загальний успіх залежить від внеску кожного учасника. Робота над проектом може бути розпочата зі студентами на занятті або в додатковий час під керівництвом викладача, але основна робота повинна бути виконана самостійно. Презентація проекту здійснюється у визначені викладачем терміни. Формат для презентації проектів студенти обирають самостійно, але під керівництвом викладача, наприклад, лінгвістична конференція або під час аудиторних занять.

Система проектної роботи у лінгвістичній підготовці студентів має передбачати засвоєння ними певної послідовності дій з організації проектної діяльності. Схема організації проектної роботи майбутніх учителів повинна охоплювати низку етапів: цільовий, концептуальний, структурно-змістовий, технологічний і оцінно-рефлексійний. Лінгводидактична модель організації проектної професійно-педагогічної діяльності майбутнього вчителя може включати такі елементи:

1. Формулювання теми і мети проектної педагогічної діяльності.

2. Визначення наукового підґрунтя організації проектної педагогічної діяльності (ключові лінгвістичні, соціолінгвістичні, психолінгвістичні, соціокультурні поняття, загальні закономірності, методологічні принципи, підходи).

3. Характеристика проектної педагогічної діяльності (особливості, принципи навчально-виховної роботи, конкретні умови).

4. З'ясування логічної структури сутності педагогічної діяльності з реалізації конкретного проекту (цілі-результати педагогічної діяльності, суб'єкти, зміст, технології).

5. Визначення послідовних структурних етапів виконання проектної педагогічної діяльності.

6. Оцінно-рефлексійна діяльність [6].

За О. Новиковим, Д. Новиковим, повний цикл проектної технології у лінгвістичній підготовці визначається трьома основними фазами:

- 1) фаза проектування;
- 2) технологічна фаза;
- 3) рефлексійна фаза.

Початок проектної діяльності, фаза проектування, коли в контексті особистої життєтворчості проектується система педагогічної роботи, яку має виконати майбутній вчитель, передбачає *концептуальну стадію* (етапи: задум педагогічного проекту – чи практична розробка, чи наукове дослідження; вияв суперечності в навчально-виховній ситуації; формулювання проблеми; визначення змістового спрямування, мети педагогічного проекту; вибір критеріїв оцінювання результативності педагогічної діяльності), *стадію моделювання* створюваної професійно-методичної системи (етапи: побудова гіпотези; конкретизація гіпотези; створення моделі – образу професійно-методичної системи), *стадію конструювання* педагогічного проекту (етапи: визначення цілей і планування обсягу роботи

з розв'язання проблеми; з'ясування ресурсних можливостей інформаційних, матеріально-технічних, фінансових засобів; розроблення програми проекту), *стадію технологічної підготовки* проектної діяльності (етапи: підготовка експериментальної навчальної програми; розроблення навчальних посібників, наочності).

Технологічна фаза передбачає *стадію конкретної реалізації* проекту, що залежить від особливостей його змісту (етапи: теоретична діяльність; практична діяльність), *стадію оформлення результатів* (етапи: публічні доповіді, презентації, публікації).

Фаза підсумкової рефлексії передбачає *стадію рефлексії результатів* (етапи: написання рефлексійного есе; підготовка щоденника), *стадію оцінки й самооцінки результатів* (етапи: рефлексивний полілог; обговорення реалізованої системи у формі «круглого столу») [8].

Всі структурні ланки педагогічної діяльності тісно пов'язані й спрямовані на результат проектної діяльності педагога у лінгвістичній підготовці, яким є розроблений і впроваджений проект педагогічної системи. Наведені структурні елементи педагогічної діяльності залежно від змісту і специфіки проекту можуть деякою мірою змінюватися, та в цілому вони становлять орієнтири для належної послідовної організації проектної технології у лінгвопідготовці майбутніх учителів початкової школи.

Досягнення цілей проектної технології у лінгвопідготовці залежить від свідомого цілеспрямованого проектування педагогічної діяльності. У процесі проектування студентами цілей уроку як попереднього визначення навчальних результатів варто використовувати ідеї, ключові слова загальновідомої теорії класифікації та систематизації цілей, запропонованої американськими вченими на чолі з Б. Блумом за шістьма критеріями (рівнями): *знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання* [4].

Усі рівні реалізації розробленого проекту й оформлення результатів становлять технологічну фазу проектної технології. Під час лінгвометодичної підготовки майбутніх учителів-словесників до проектної діяльності на цій фазі більшою мірою виявляється професійно-методична творчість студентів, їхня здатність до комбінування змістових ліній навчання мови, комплексного поєднання традиційних та інноваційних методів навчання з урахуванням цілей навчальних ситуацій уроку тощо. Завершує повний цикл проектної діяльності – підсумкова рефлексія. Рефлексійна діяльність студентів щодо продуктивності власної проектної діяльності розвиває вміння аналізувати успіхи і труднощі, уміння свідомо регулювати свої професійно-методичні дії, прогнозувати шляхи вдосконалення подальшої проектної діяльності.

У процесі формування проектної технології у лінгвопідготовці майбутнього вчителя завдання викладача зробити проектну діяльність студента (під час самонавчання, виконання наукового дослідження чи на заняттях у вищій, чи в процесі активної педагогічної практики в школі) позитивно мотивованою на всіх етапах.

Важливу роль у цьому відіграють методи навчання, а саме: діалогівання, аналіз конкретної

навчально-виховної ситуації, педагогічне моделювання, метод проектів, «розумовий штурм», рольова гра, дослідницькі методи, комплексний метод роботи з комп'ютером у гіперсередовищі та ін.

Важливо організувати роботу над проектом так, щоб були створені максимально сприятливі умови для розкриття і прояву творчого потенціалу студентів. Необхідно допомогти студентам вибрати тему проекту, яка відповідала б їх інтересам і рівню мовної підготовки. Часто студентам дається можливість вибрати свій власний проект, якщо жоден із запропонованих їм не цікавий [1].

Під час роботи над проектом викладач повинен більше працювати зі студентом індивідуально, надавати консультативну допомогу. Але викладач не повинен нав'язувати свою допомогу і думку.

Важливого значення в роботі над проектом має правильна постановка конкретних завдань проектного дослідження і способів їх вирішення. Вміння працювати з інформацією розвивається завдяки використанню різних джерел: книг, журналів, Інтернету. Студенти шукають і відбирають необхідні відомості, вибудовують логіку висловлювання, висловлюють власну думку, дають оцінку, письмово оформляють інформацію, вчать виходити з ситуації при нестачі мовних засобів, робити висновки, мислити та здобувають нові знання і вчать застосовувати їх практично. Працюючи над проектами, студенти вчать самостійно здобувати знання, набувають дослідницькі навички орієнтування в потоці інформації, що дуже важливо для їх майбутньої професії вчителя початкових класів. Зростає освітній рівень студентів. Вони вчать міркувати, ана-

лізувати, узагальнювати, бачити тенденції, зіставляти факти, робити висновки. Їм буде легше адаптуватися в подальшому житті, до його мінливих умов, правильно вести себе в професійній діяльності і творчому житті [1].

Робота над проектом на заняттях лінгвістичного циклу поєднується зі створенням міцної теоретичної та практичної мовознавчої бази, у студентів збагачується словниковий запас, а також допомагає розвивати вміння працювати з великим об'ємом інформації з подальшим надбанням навичок дослідницької роботи.

Висновки. Складові проектної компетентності майбутнього вчителя (мотиваційний, когнітивний, практичний, рефлексійний) формуються й розвиваються на різних етапах проектної педагогічної діяльності у взаємозв'язку. Підвищення рівня сформованості проектної компетентності значною мірою залежить від ефективних методів організації проектної педагогічної діяльності студента в процесі самонавчання, навчання на заняттях у вищій і від належної організації активної проектної педагогічної практики в школі.

За таких умов збагачується індивідуальний професійний досвід проектної роботи студентів. У результаті зміст і процес навчально-виховної діяльності набуває для них особистісно-професійного напрямку. Перспективними є дослідження особливостей лінгвістичної підготовки майбутніх учителів, аналіз психолого-педагогічних умов упровадження інноваційних технологій під час організації проектної діяльності майбутніх учителів, розроблення методики оцінювання проектної компетентності майбутнього вчителя на заняттях із лінгвістичних дисциплін.

Список літератури:

1. Абзалова С. Р. Метод проектной технологи как способ повышения качества подготовки студентов по иностранному языку в неязыковом вузе [Електронний ресурс] / С. Р. Абзалова, Ф. Л. Мазитова – Режим доступу до ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/metod-proektnoy-tehnologii-kak-sposobpovysheniya-kachestva-podgotovki-studentov-poinostrannomu-yazyku-v-neyazykovom-vuze>.
2. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики: підручник / Ф. С. Бацевич. – Київ: Академія, 2011. – С. 293-302.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. С. Бацевич. – 2-е вид., доп. – Київ: Академія, 2009. – С. 304-317.
4. Вишківська В. Б. Технологізація навчання у вищій школі як умова вдосконалення підготовки майбутнього вчителя / В. Б. Вишківська // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України. – 2009. – № 7. – С. 39-42.
5. Денисова О. В. Використання методу проектів при навчанні англійської мови у вищому технічному навчальному закладі [Електронний ресурс] / О. В. Денисова // Матер. XI Міжнар. інтернет-конф. «Сучасність. Наука. Час. Взаємодія та взаємовплив» 2014 – Режим доступу до ресурсу: <http://int-konf.org/konf112014/914-denisova-o-v-vikoristannya-metodu-proektv-pri-navchann-anglyskoyi-movi-u-vischomu-tehnchnomu-navchalnomu-zaklad.html>.
6. Лященко М. Українська мова за професійним спрямуванням як складова лінгвістичної освіти майбутніх учителів початкових класів / М. Лященко // Початкова школа. – 2014. – № 5. – С. 47-49.
7. Остапенко Н. М. Теоретичні і методичні засади формування лінгводидактичної компетентності у майбутніх учителів української мови і літератури: автореф. дис. докт. пед. наук: 13.00.02 / Наталія Миколаївна [наук. керівник Л. І. Мацько]; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова – Київ, 2010. – 37 с.
8. Формування комунікативних мовних умінь майбутніх учителів початкових класів як лінгводидактична проблема // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. Серія Педагогічні науки / – Луганськ: Видавництво ЛНПУ «Альма-матер», 2006. – № 18(113) жовтень. – С. 19-199.
9. Яковлева Т. В. Використання інноваційних технологій при вивченні англійської мови [Електронний ресурс] / Т. В. Яковлева. Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/21519/.

Шакура Ю.А., Евтушок И.А.

Национальный университет «Черниговский коллегийум» имени Т.Г. Шевченко

ПРАКТИЧЕСКОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ ВО ВРЕМЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация

Статья посвящена исследованию практического использования технологии проектного обучения во время лингвистической подготовки будущих учителей начальной школы. Описаны основные фазы проектной деятельности и преимущества использования технологии проектов в лингвоподготовке будущих учителей.

Ключевые слова: технология проектного обучения, проектная компетентность, проект, лингвистическая подготовка, нестандартные технологии.

Shakura Y.O., Evtushok I.O

National University «Chernigov Collegium» named after T.G. Shevchenko

PRACTICAL USE OF PROJECT TEACHING TECHNOLOGY AT FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' LINGUISTIC TRAINING

Summary

The article deals with the research of the practical use of the project teaching technology during the future primary school teachers' linguistic training. The main phases of the project activity and advantages of using the project technology at the time of future teachers' linguistic training are examined.

Keywords: technology of project training, project competence, project, linguistic training, non-standard technologies.